

INSURE

Innovative Sustainable Remediation

FRÅN UTREDNING TILL ÅTGÄRD MED FLERA ANSVARIGA

- EN VÄGLEDNING FÖR
TILLSYNSMYNDIGHETER

EUROPEAN UNION
European Regional Development Fund

LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

Utgiven av: Länsstyrelsen Östergötland, februari 2017

Författare: Susanne Karlsson

Foto: Länsstyrelsen Östergötland

SAMMANFATTNING

Den här vägledningen är framtagen inom EU-projektet INSURE. Vägledningen vänder sig till tillsynsmyndigheter och tar upp situationen när ett förorenat område tar steget från utredning till åtgärd och det finns fler än en som bedöms vara ansvarig för att åtgärda hela eller delar av det förorenade området.

Vägledningen berör frågeställningar som vem av de ansvariga parterna som ska föreläggas att utföra åtgärden och vad gör man när det saknas finansiering för en del av åtgärden. I några fall kan statliga bidrag sökas men för de flesta fall är detta inte möjligt. Då kan exploatering eller frivilliga insatser vara lösningen. I vägledningen identifieras bl.a. aktörer som kan ha ett intresse av att en sanering kommer till stånd. Slutligen tar vägledningen upp vad du som tillsynsmyndighet bör tänka på vid temporära åtgärder, dvs. när det inte finns finansieringen för en fullständig sanering.

Vägledningen ger inte svar på frågeställningarna men belyser olika möjliga tillvägagångssätt för tillsynsmyndigheten. Här finns också exempel på hur tillsynsmyndigheten Länsstyrelsen Östergötland och Motala kommun gått tillväga i olika ärenden.

SUMMARY

This handbook has been developed within the EU- financed project INSURE. INSURE is a four year Interreg Central Baltic project running from September 2015 until August 2019. The project is a cooperation between seven partners from Sweden, Finland and Latvia. The handbook has been developed by the County Administrative Board of Östergötland, with support from Motala Municipality.

The handbook concerns situations when you continue from investigation to remediation of contaminated sites and where you can address more than one responsible party to remediate the contaminated site. The target group for the handbook is supervision authorities.

The handbook covers issues such as which of the responsible party should be charged to carry out the remediation and what to do if there is no funding for part of the remediation. In certain cases, it is possible to apply for government grants for remediation of contaminated sites but for most situations this is not an option. Urban development can then be a solution or if there are stakeholders who are willing to finance the remediation activity. The handbook gives guidance on how to identify stakeholders who might have an interest in that remediation take place.

Finally, the handbook describes what the supervision authority may consider when temporary measures need to be applied, i.e., when there is no funding for a full scale remediation.

The handbook gives no answers to all questions but shows different ways for how the supervision authority could act. There are also examples on how the supervision authorities County Administrative Board of Östergötland and Motala Municipality have done in different cases.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	4
2. Bakgrund	5
3. Efterbehandlings-ansvar med flera ansvariga	7
<i>3.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift</i>	<i>7</i>
<i>3.2 Vem eller vilka ska föreläggas att utföra avhjälpandeåtgärden?.....</i>	<i>8</i>
<i>3.3 Exempel på efterbehandlings-objekt med flera ansvariga.....</i>	<i>9</i>
4. Efterbehandlings-ansvar och statligt bidrag	11
<i>4.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift</i>	<i>11</i>
4.1.1 Huvudmannaskap	12
4.1.2 Beslut om avhjälpandeåtgärd.....	13
4.1.3 Finansiering	14
4.1.4 Kommunikation	14
<i>4.2 Exempel på objekt med flera ansvariga och statligt bidrag</i>	<i>15</i>
5. Efterbehandlings-ansvar och annan finansiering än statligt bidrag	18
<i>5.1 Drivkrafter och aktörer</i>	<i>18</i>
<i>5.2 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift</i>	<i>19</i>
<i>5.3 Efterbehandlingsansvar i kombination med exploatering</i>	<i>20</i>
5.3.1 Planprocessen initierar undersökningen av det förorenade området	20
5.3.2 Ett undersökt område som delvis ska planläggas.....	23
<i>5.4 Exempel på efterbehandlingsobjekt med flera ansvariga och annan finansiering.....</i>	<i>24</i>
5.4.1 Exempel på ett undersökt område som delvis sanerats av exploatör vid planläggning.....	24
5.4.2 Exempel på objekt som efterbehandlats utan statliga medel trots att fullständigt efterbehandlingsansvar saknas	26
6. Efterbehandlings-ansvar men finansiering saknas för en åtgärd	28
<i>6.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift</i>	<i>28</i>
<i>6.2 Temporära åtgärder</i>	<i>29</i>
<i>6.3 Exempel på temporär åtgärd.....</i>	<i>31</i>
7. Referenser	33

1. INLEDNING

Sedan hösten 2015 driver Länsstyrelsen Östergötland ett EU- projekt, INSURE, inom EU-programmet Interreg Central Baltic. Projektet pågår under fyra år, 2015-2019 (www.insureproject.se).

Projektet består av totalt sju partners från Sverige, Finland och Lettland;

- Länsstyrelsen Östergötland, Sverige
- Motala Kommun, Sverige
- Helsingfors universitet, Finland
- Populus Group Oy, Finland
- The Latvian Environment, Geology and Meteorology Centre, Lettland
- Vidzeme Planning Region, Lettland
- Valmiera City Council, Lettland

INSURE kommer att arbeta för att minska utsläppen av giftiga ämnen från förorenade områden till Östersjön genom tre delar:

- Hållbar sanering av förorenade områden
- Strategiska metoder för hantering av förorenade områden
- Tekniska verktyg för visualisering av förorenade områden

En stor del av Länsstyrelsens arbete i projektet är att finna bättre metoder för tillsynsarbetet avseende förorenade områden och hållbara saneringsmetoder. Denna handbok är en del i det arbetet och ingår som en aktivitet inom Strategiska metoder för hantering av förorenade områden. Handboken har tagits fram av Länsstyrelsen Östergötland med hjälp av Motala kommun.

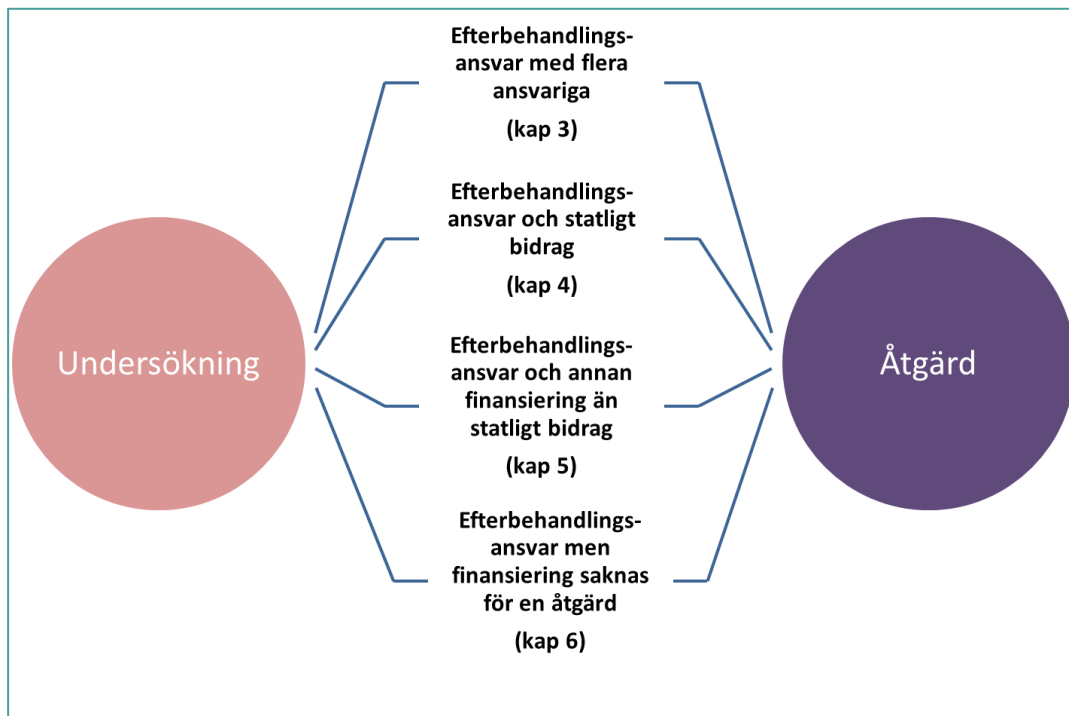
2. BAKGRUND

Denna skrift vänder sig framförallt till tillsynsmyndigheter. Skriften gör inget anspråk på att vara heltäckande utan ska mer ses i perspektivet att den kan vara en vägledning till tillsynsmyndigheten, när ett ärende går från utredning till åtgärd, i det fall det finns flera juridiska personer med efterbehandlingsansvar.

Om du som tillsynsmyndighet kan identifiera en adressat att koppla till föroreningen så är utredningar generellt oftast miljömässigt motiverade (se rättsfall Klosters fabriker). Däremot när vi går från utredning och tar steget in i åtgärdsfasen, visar ofta skälighetsbedömningen att efterbehandlingsansvaret är begränsat. Det beror på att den förorenade verksamheten ofta pågått under en lång tid och att det var länge sen föroreningen uppkom. Det är heller inte ovanligt att överlåtelse ägt rum och att flera bolag har varit verksamma på samma plats och då kan det också bli flera juridiska personer med efterbehandlingsansvar.

Hur gör vi då som tillsynsmyndighet för att komma till en avhjälpandeåtgärd när det finns flera ansvariga och ansvaret är begränsat. Först måste tillsynsmyndigheten ta ett beslut om att man vill gå vidare till åtgärdsfasen. Det bestäms troligtvis i de flesta fall av att det finns en stor miljö- och hälsorisk vid objektet, men ibland kan det finnas andra faktorer som gör att man väljer att gå vidare, t.ex. om det finns exploateringsplaner eller ett stort medialt intresse i frågan.

Kommande kapitel beskriver olika möjliga tillvägagångssätt för en tillsynsmyndighet vid de olika situationer som kan uppstå samt några exempel på hur Länsstyrelsen Östergötland och Motala kommun gått tillväga i olika situationer.

Figur 1. Illustration av övergången från undersökning till åtgärd för de olika situationer som kan uppstå när det finns flera juridiska personer med efterbehandlingsansvar.

3. EFTERBEHANDLINGS- ANSVAR MED FLERA ANSVARIGA

Detta kapitel handlar om vilka avvägningar tillsynsmyndigheten kan göra när ansvarsutredningen visar att det finns ett fullständigt efterbehandlingsansvar som är solidariskt mellan flera juridiska personer och någon överenskommelse mellan parterna inte är möjlig.

3.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift

Tillsynsmyndigheten kan vända sig till vem som helst av de ansvariga juridiska personerna för att utkräva hela det ansvar som omfattas av solidariteten (Naturvårdsverket 2012).

Det är lämpligt att utforma ett föreläggande som vänder sig till samtliga juridiska personer som solidariskt bedöms ha efterbehandlingsansvar. Då kan alla berörda parter överklaga beslutet. Däremot bedöms det mest praktiskt att låta en juridisk person utföra avhjälpandeåtgärden eftersom tillsynsmyndigheten i åtgärdsskedet då endast behöver kommunicera med en part. Tillsynsmyndigheten behöver inte ta ställning till fördelningen av kostnaden mellan de solidariskt ansvariga parterna. Istället får då frågan om fördelningen av kostnaden mellan de solidariskt ansvariga parterna prövas av mark- och miljödomstolen på talan av någon av de solidariskt ansvarig¹.

Även om tillsynsmyndigheten i ett beslut väljer att enbart förelägga en av de solidariskt ansvariga parterna, så finns möjligheten för en tillsynsmyndighet att i ett senare skede fatta ett nytt beslut i samma ärende som vänder sig till någon av de andra solidariskt

¹ Att talan ska väckas vid miljödomstol framgår av 21 kap. 1 § första stycket sjunde punkten miljöbalken.

ansvariga parterna. Detta kan inträffa om t.ex. det visar sig att den part som man först vänt sig till saknar förmåga att betala i ett senare skede.

Många verksamhetsutövare upplever det orättvist och oansvarsfullt av tillsynsmyndigheten att välja ut en part som får ta hela kostnaden och inte fördela kostnaden mellan de olika ansvariga parterna. I vår argumentation får vi då hänvisa till bestämmelsernas utformning i miljöbalken. Bestämmelsen om det solidariska ansvaret ska ses som en förenklingsregel för tillsynsmyndigheten. Tillsynsmyndigheten kan därför rikta efterbehandlingsansvar mot en eller flera juridiska personer. Dessa får sedan därefter fördela kostnaderna mellan sig och om de inte kan komma överens så får en eller flera väcka talan i mark- och miljödomstolen. Tillsynsmyndigheten har alltså inte någon anledning till att uttala sig om fördelningen av ansvaret mellan parterna.

Det är dock fullt möjligt för tillsynsmyndigheten att dela upp ansvaret mellan de olika verksamhetsutövarna. Du kan t.ex. förelägga en part att utföra efterbehandlingen och i samma beslut ange hur stor andel av efterbehandlingsåtgärden som ska bekostas av de andra ansvariga verksamhetsutövarna.

3.2 Vem eller vilka ska föreläggas att utföra avhjälpandeåtgärden?

Eftersom tillsynsmyndigheten kan vända sig mot vem som helst av de ansvariga juridiska personerna så uppstår frågeställningen från tillsynsmyndighetens sida - Vem eller vilka ska föreläggas att utföra efterbehandlingsåtgärden?

Utgångspunkten bör vara att den som gett störst bidrag till uppkomsten av föroreningen också får ta det största ansvaret och därmed utföra avhjälpandeåtgärden. Även om du förelägger den som har det största ansvaret att utföra avhjälpandeåtgärden är det lämpligt att utforma föreläggande så att det framgår vilka andra juridiska personer som också solidariskt bedöms ha efterbehandlingsansvar, se kap 3.1.

I undantagsfall kan det finnas andra faktorer som väger tyngre. Om ett av de solidariskt ansvariga bolagen har rådighet över fastigheten kan det vara praktiskt att de utför saneringen. Då behöver det inte tas några särskilda beslut kring tillträdet och det blir inte heller några logistiska problem rörande framkomligheten eller påverkan på deras ordinarie verksamhet.

Det kan pågå eller planeras andra aktiviteter från någon av de ansvariga i anslutning till saneringsplatsen, som skulle kunna innebära vissa samordningsvinster i form av att t.ex.

entreprenörer, konsulter, maskiner, transportörer eller material finnas i närheten. Sådana samordningsvinster borde också ligga i verksamhetsutövarnas intresse då det kan vara kostnadsbesparande. Initiativen för en sådan variant bör därför ligga hos de ansvariga parterna. Det kan också vara så att något av de solidariska bolagen förfogar över en resurs som kan användas i åtgärdsskedet och som också innebär kostnadsbesparingar som samtliga parter tjänar på.

Om avhjälpandeåtgärden geografiskt kan kopplas till ett av de solidariskt ansvariga bolagen kan det finnas ett odefinierat värde för dem att en sanering kommer till stånd. Ett teoretiskt fall kan vara att det förorenade området har stängslats in i avvaktan på en avhjälpandeåtgärd. Att få bort stängsel och varningsskyltar kan innebära ändrade attityder hos t.ex. anställda och kunder som har ett värde för bolaget. Detta bolag har då ett incitament till att avhjälpandeåtgärden kommer till stånd och att den utförs på ett bra sätt. Det kan vara en anledning till att den parten är mer lämplig att utföra avhjälpandeåtgärden än den som har bidragit mest till att föroreningen uppkommit.

Utifrån tillsynsmyndighetens perspektiv är det angeläget att den ansvariga parten som ska utföra avhjälpandeåtgärden också har ekonomiska förutsättningar att klara av det. Det är dock svårt att göra en korrekt bedömning av ett bolags förmåga att bekosta en efterbehandlingsåtgärd. Bolagets ekonomiska ställning kan visserligen hämtas från årsredovisningar, men det är inte så att du utifrån detta kan dra någon säker slutsats om huruvida bolaget kan utföra eller bekosta en efterbehandlingsåtgärd. I vissa fall har det t.ex. hänt att moderbolag valt att vara ombud för deras dotterbolag (= ansvarigt bolag) och då är det inte alls säkert att det är dotterbolaget som bekostar avhjälpandeåtgärden.

3.3 Exempel på efterbehandlingsobjekt med flera ansvariga

Vid ett objekt i Östergötland, den s.k. PCB-deponin, upprättades en ansvarsutredning där tre ansvariga bolag identifierades. Den verksamhet som gett upphov till uppkomsten av den förorenade platsen fanns inte kvar. De tre kvarvarande bolagen bedömdes vara solidariskt ansvariga för avhjälpandeåtgärden. Eftersom den verksamhet som gett upphov till uppkomsten av den förorenade platsen inte längre fanns kvar, var det inte självklart vem som skulle utföra avhjälpandeåtgärden. Det fanns omständigheter i fallet som gjorde att valet föll på det bolag som också utförde den miljötekniska utredningen av objektet. Länsstyrelsens beslut överklagades till Mark och miljödomstolen men bolagets överklagan avslogs (se rättsfall PCB-deponin), vilket gjorde att beslutet överklagades även till Mark- och Miljööverdomstolen. Mark- och miljööverdomstolen fann

inget skäl till att meddela provningstillstånd, vilket innebär att Mark- och miljödomstolens tidigare dom gäller.

"Länsstyrelsen förelägger med stöd av 2 kap. 3 och 8 §§, 10 kap. 2, 4 och 6 §§ samt 26 kap. 9, 19 och 21 §§ miljöbalken Bolaget AB, att såsom solidariskt ansvarig vidta avhjälpandeåtgärder vid den s.k. PCB-deponin."

Figur 2. Beslutsmening från Länsstyrelsens beslut i december 2012 om avhjälpandeåtgärd vid en deponi

Bild 1. PCB-deponin innan sanering

"... kan både tidigare och nuvarande verksamhetsutövare göras ansvariga, och den som övertar en verksamhet övertar både rättigheter och skyldigheter. Av domen framgår vidare att Bolaget AB är en av flera verksamhetsutövare med ansvar för föroreningsituationen vid PCB-deponin. Länsstyrelsen har utifrån regeln om solidariskt ansvar möjlighet att välja att rikta sig mot en av flera ansvariga verksamhetsutövare. Mot denna bakgrund väljer Länsstyrelsen att rikta verksamhetsutövaransvaret för tidigare föroreningar vid PCB-deponin mot Bolaget AB. ..."

Figur 3. Utdrag från Länsstyrelsens beslut i december 2012, där det framgår att Länsstyrelsen har lutat sig mot förenklingsregeln.

Bild 2. PCB-deponin under sanering

"... Tillsynsmyndigheten är oförhindrad att söka först den ene och sedan den andre eller båda. Har verksamheten upphört kan föreläggande och andra beslut riktas mot en, flera eller alla tidigare verksamhetsutövare enligt tillsynsmyndighetens val ..."

Figur 4. Utdrag från Mark och miljödomstolens dom, som stödjer Länsstyrelsens tidigare beslut och bedömning om förenklingsregeln i figur 2 och 3.

Bild 3. PCB-deponin efter sanering

4. EFTERBEHANDLINGS- ANSVAR OCH STATLIGT BIDRAG

Detta kapitel handlar om när det finns flera ansvariga som ska finansiera del av en avhjälpandeåtgärd och där resterande del ska finansieras med statsbidrag. För att statsbidrag ska kunna sökas måste villkoren i Förordning (2004:100) om avhjälpande av föroreningsskador och statligt stöd för sådant avhjälpande, vara uppfyllda. Prioriteringen för vilka objekt som i första hand beviljas bidrag framgår av Naturvårdsverkets nationella plan (Naturvårdsverket 2016a).

Tidigare har det i princip enbart varit möjligt att få statsbidrag för objekt som tillhört riskklass 1 eller 2, dvs. objekt med mycket stor eller stor miljö- och hälsorisk, men sedan 2016 är det också möjligt att få statsbidrag för sanering vid bostadsbyggande.

Statsbidrag för sanering vid bostadsbyggande kan bli aktuellt när kommunen vill planlägga ett industriområde till ett bostadsområde. Statsbidrag kan erhållas för del som kvarstår efter det att man räknat bort den kostnad som ansvariga parter ska stå för och den värdeökning som fås vid saneringen. Kriterierna och förutsättningarna för statsbidrag vid bostadsbyggande beskrivs utförligt i Naturvårdsverkets vägledning (Naturvårdsverket 2016b).

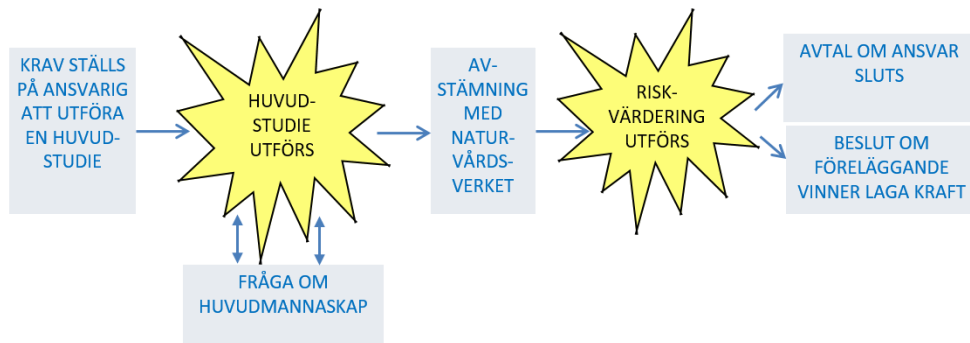
Kommande avsnitt i detta kapitel handlar dock om statsbidrag för saneringar där det inte ska byggas bostäder, dvs. för de objekt som utgör mycket stor eller stor miljö- och hälsorisk.

4.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift

Tillsynsmyndigheten har en viktig roll för att få ett efterbehandlingsobjekt med ett delvis efterbehandlingsansvar att gå från utredning till avhjälpandeåtgärd. Tillsynsmyndigheten måste vara aktiv i denna del av processen dels när det gäller att få fram en huvudman till åtgärden och dels för att få de ansvariga parterna att utföra den del av åtgärden som de ska stå för.

4.1.1 Huvudmannaskap

Tillsynsmyndigheten bör se till att få fram en huvudman för att en åtgärd ska komma till stånd. Ansvariga verksamhetsutövare kan inte agera huvudmän i statligt finansierade bidragsprojekt utan det är enbart kommuner och statliga myndigheter som kan göra det. Parallellt med att huvudstudien utförs är det lämpligt att ställa frågan om huvudmannaskap.

Figur 5. Schematisk bild av processen för efterbehandlingsobjekt med ett delvis (jämkat) efterbehandlingsansvar vid frågan om huvudmannaskap. Processen fortsätter i figur 6

Frågan om huvudmannaskap ska alltid först ställas till kommunen. Om inte kommunen har möjlighet att vara huvudman så bör frågan om huvudmannaskap gå vidare till SGU. I undantagsfall kan även andra myndigheter komma ifråga om huvudmannaskap om de har anknytning till det aktuella området. Trafikverket har t.ex. varit huvudman för åtgärdsprojekt.

När Länsstyrelsen är tillsynsmyndighet är det en bra idé att fråga inspektörerna från kommunens miljökontor eller motsvarande för att ta reda på lämpliga kontaktpersoner och till vilken kommunal nämnd som frågan om huvudmannaskap kan ställas till.

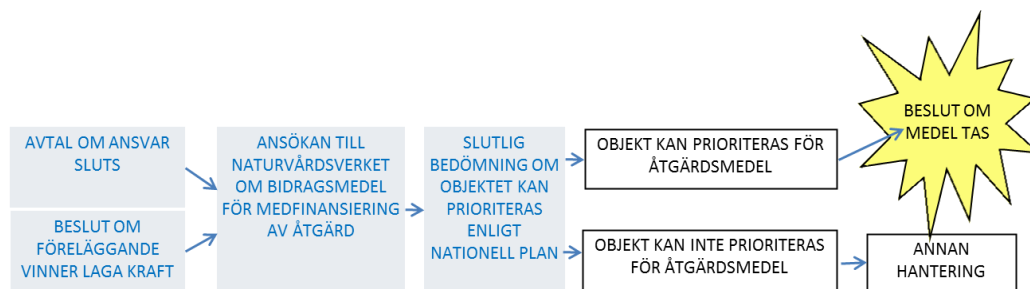
Om kommunen är tillsynsmyndighet så bör de fråga den del inom kommunen som kan vara huvudman, om hur de ställer sig till huvudmannaskapet. Vidare bör de parallellt ha en dialog med Länsstyrelsen (finansiär vid ansökan om statsbidrag) om hur arbetsprocessen framskrider. Länsstyrelsen har i sin tur kontakt med Naturvårdsverket som är den yttersta finansiären när det gäller fördelningen av statsbidrag.

I det fall de ansvarigas del kan avgränsas till ett delområde, en delentreprenad eller dylikt så kan det vara möjligt att driva saneringsprojektet med fler huvudmän som då har ansvar för olika delar. SGU eller kommunen tar då hand om den statligt bidragsfinansierade delen medan de ansvariga tar resterande sin del. Detta kan med fördel regleras i ett avtal överenskommelse mellan de delansvariga, länsstyrelsen (finansiär för statliga bidragsmedlen) samt huvudmannen. Kostnaderna för

verksamhetsutövarnas åtgärd bör redovisas till tillsynsmyndigheten och stämmas av så att den motsvarar verksamhetsutövarens skäliga andel.

4.1.2 Beslut om avhjälpandeåtgärd

Eftersom ansvariga juridiska personer inte kan agera huvudmän i statligt finansierade bidragsprojekten är det ofta därför lämpligt att utforma föreläggandet eller överenskommelsen utifrån att de ansvariga parterna ska bekosta en åtgärd till en viss procentsats.

Figur 6. Schematisk bild av processen för efterbehandlingsobjekt med ett delvis (jämkat) efterbehandlingsansvar vid ansökan om statligt bidrag. Fortsättning från figur 5.

Enligt Naturvårdsverkets kvalitetsmanual (Naturvårdsverket 2017) så måste det finnas ett underskrivet avtal eller ett beslut som vunnit laga kraft innan bidragsmedel kan beviljas till ett saneringsobjekt med ett delvis efterbehandlingsansvar.

Svårigheten med att skriva ett föreläggande om genomförande av en avhjälpandeåtgärd i dessa fall är att det är svårt att visa hur föreläggandet ska kunna uppfyllas när det inte finns något beslut om att saneringsbidrag kan beviljats för resterande del. Av ett föreläggande måste det framgå vad som ska göras, när och hur.

Ett förslag för att komma förbi denna svårighet är att tillsynsmyndigheten förelägger de ansvariga juridiska personerna att bekosta en procentsats av avhjälpandeåtgärden och samtidigt ange att det gäller under förutsättning att finansiering från Naturvårdsverket erhålls för den övriga delen inom ett bestämt antal år från det att beslutet vunnit laga kraft. Då blir det en tydlig tidsram och det framgår under vilka förutsättningar som gäller för att den ansvariga parten ska kunna uppfylla det som beslutats.

Ett annat alternativ är att gå den så kallade frivillighetsvägen och skriva ett avtal mellan de delansvariga parterna och Länsstyrelsen, utifrån Länsstyrelsens roll som finansjär. Ett underskrivet avtal kan då ersätta ett beslut och statsbidragsmedel kan därmed beviljas.

4.1.3 Finansiering

Tillsynsmyndigheten har till uppgift att se till att föreläggandet verkställs och således borde tillsynsmyndigheten även se till att verksamhetsutövaren bekostar sin andel. Vid större saneringar som pågår i ett år eller längre bör tillsynsmyndigheten fakturera verksamhetsutövaren kvartalsvis i efterhand utifrån den kvartalsredovisningen som huvudmannen gör till Länsstyrelsen. Att vänta tills projektet är klart kan innebära att huvudmannen eller staten får ligga ute med medel under lång tid, vilket inte är lämpligt eftersom det kan innebära risk för att staten inte får betalt. Vidare anses ett sådant förfarande inte vara en bra hushållning med statens medel.

Vid mindre saneringar som pågår kortare tid än ett år kan det vara lämpligt att ansvariga parter, i samband med att åtgärden påbörjas, betalar in en viss summa utifrån uppskattad åtgärds kostnad. Slutlig justering av beloppet görs sedan i efterhand när åtgärden har avslutats.

4.1.4 Kommunikation

När ansvariga parter bekostar en åtgärd blir deras roll i genomförandeskedet oftast passiv. Det är huvudmannen som utför själva åtgärden och har rådighet över händelseförloppet. Det är viktigt att innan åtgärden sätts i gång diskutera i vilken omfattning de ansvariga parterna ska ingå i projektorganisationen, vilken roll de har och hur information ska delges.

När ansvariga parter istället utför en delåtgärd eller delentreprenad är det viktigt att samordningen och logistiken fungerar mellan de olika huvudmännen för att t.ex. undvika ställkostnader. Tid- och genomförandeplaner måste stämmas av mellan huvudmännen och projektägarna. Regelbundna avstämningar rekommenderas.

Det här kan vara svårt att reglera i avtal mellan parterna men ett avtal kan sätta upp ramarna för arbetet och tydliggöra rollerna och avgränsningarna mellan parterna och huvudmannen.

4.2 Exempel på objekt med flera ansvariga och statligt bidrag

Vid ett sågverk i Östergötland, där det tidigare funnits en impregneringsanläggning upprättades en ansvarsutredning där två ansvariga bolag identifierades. De två bolagen bedömdes vara solidariskt ansvariga för avhjälpandeåtgärden. Skälighetsbedömningen visade att de båda bolagens ansvar uppgår till 25 % av kostnaderna för undersökning och efterbehandling. Eftersom objektet tillhörde riskklass 1 fanns det goda möjligheter att få statsbidrag för den delen som det inte anses skäligt att ansvariga bolag ska bekosta. Den totala kostnaden för åtgärden uppskattades till 11 Mkr.

Bild 4. Provgropsgrävning på sågverksområdet inför avhjälpandeåtgärden

I detta fall fanns det förutsättningar för frivillig överenskommelse och avtal mellan Länsstyrelsen och de båda bolagen togs fram. Huvudmannen hölls utanför avtalet.

Avtalet reglerade de exakta kostnaderna med både ett max- och minbelopp som de ansvariga bolagen ska betala till Länsstyrelsen. Fördelningen mellan bolagen är också

angivna i avtalet men den inbördes fördelningen gjordes upp utan tillsynsmyndighetens inblandning.

I avtalet reglerades också hur och när Bolag A och Bolag B ska betala in pengar till Länsstyrelsens konto så att huvudmannen i sin tur kan få betalt för sina kostnader.

KOSTNADER

- Kostnaden för genomförande av avhjälpandeåtgärden beräknas uppgå till maximalt 11 000 000 kr.
- Parterna är införstådda med att kostnader för avhjälpandeåtgärden ska fördelas så att maximalt 1 100 000 kr betalas av Bolag A och maximalt 467 000 kr betalas av Bolag B och resterande belopp betalas av staten genom Länsstyrelsen.
- Om den totala kostnaden för avhjälpandeåtgärden understiger 11 000 000 kr så minskas Bolag A och Bolag B och statens kostnad procentuellt i förhållande till varandra. Dock kan Bolag A:s och Bolag B:s inte bli lägre än vad som anges nedan.
- Parterna är införstådda med att om kostnaden för avhjälpandeåtgärden understiger 7 600 000 kr så ska 502 250 kr betalas av Bolag A och 215 250 kr betalas av Bolag B medan resterande belopp betalas av staten genom Länsstyrelsen

Figur 7. Exempel på regleringen av kostnaderna i avtalet mellan Länsstyrelsen och två bolag. Bolagens namn är utbytta mot Bolag A och Bolag B. Bolagens ansvar uppgår till sammanlagt 25 % men eftersom bolagen tidigare bekostat utredningarna vid objektet blir bolagens åtgärdskostnad mindre än 25 %.

Avtalet bekräftades därefter med ett beslut från tillsynsmyndigheten, se figur 8 för förslag på beslutsmening.

”Med hänvisning till avtal mellan Länsstyrelsen Östergötland, Bolag A och Bolag B angående avhjälpandeåtgärder på impregneringsområdet föranleder detta ärende för närvarande inte någon ytterligare tillsynsåtgärd från Länsstyrelsens sida.”

Figur 8. Beslutsmening från Länsstyrelsens beslut i september 2016 om avhjälpandeåtgärd vid en deponi

Huvudmannen kunde därefter ansöka om bidrag på 11 Mkr hos Länsstyrelsen för att genomföra avhjälpandeåtgärden. Först därefter ansökte Länsstyrelsen om statsbidrag hos Naturvårdsverket på 9,5 Mkr (= totala åtgärdskostnaden 11 Mkr minus det belopp som Bolag A och B ska bekosta).

Bild 5. Vy över den f.d. impregneringsplatsen. Avsaknande av vegetation ger en indikation på att området är kraftigt påverkad av markföroreningen.

5. EFTERBEHANDLINGS- ANSVAR OCH ANNAN FINANSIERING ÄN STATLIGT BIDRAG

Detta kapitel handlar om när det finns en eller flera ansvariga som ska delfinansiera en åtgärd och det bedöms inte möjligt att få statsbidrag för resterade del. Vilka andra möjligheter kan finnas och hur kan detta gå till.

5.1 Drivkrafter och aktörer

Om det förorenade området ses som en belastning² kan det finnas drivkrafter utöver det lagmässiga ansvaret, för att få en åtgärd att komma till stånd.

Kommunen är en aktör som kan ha ett intresse av att få till en saneringsåtgärd, speciellt om det förorenade området är på kommunal mark eller där allmänheten ofta vistas. Det kan också finnas antagna miljömål och strategier som ligger i linje med att åtgärda det förorenade området.

Vidare kan fastighetsägare ha intresse av att fastigheten saneras. Särskilt intressant blir det vid en köp-sälj situation. Ingen vill väl köpa en förorenad fastighet? Kan du då få en viss del av saneringskostnad betald av ansvarigt bolag kanske det kan finnas incitament till att få fram en frivillig lösning för resterande del.

Nuvarande bolag vid det förorenade området kan vara intresserade av att få bort föroreningarna, så att det blir mindre begränsningar vid användningen av området. Det kan också ge goodwill för företaget och en bättre arbetsmiljö för de anställda.

I enstaka fall borde också vara möjligt att kunna bekosta den resterande delen genom EU-projekt, fonder eller stiftelser med målsättningen att få en bättre miljö.

² Belastningen är i de flesta fall att området utgör en hälso- eller miljörisk, men det kan också vara så att ett område har uppmärksammats negativt medialt, att det finns begränsningar i hur fastigheten kan användas eller bara det faktum att fastighetens värde påverkas negativt.

Den största drivkraften bedöms dock vara om det finns exploateringsplaner för aktuellt område, t.ex. om industrimark ska förändras till bostadsområde. Då kan avhjälpandeåtgärder i många fall ske utan att ansvariga bolag behöver vara med och bekosta saneringen. Sedan 2016 är det också möjligt att få statsbidrag för sanering vid bostadsbyggande. Det finns också möjlighet för exploatören, att som verksamhetsutövare dvs. när man verkligen satt grävskopan i backen, att väcka talan vid mark- och miljödomstolen mot andra solidariskt ansvariga verksamhetsutövare för att få ut en del av saneringskostnaden från dessa (se rättsfall Kustbostäder i Oxelösund AB).

Kommande avsnitt i detta kapitel handlar främst om möjligheterna att efterbehandla ett område utan statsbidrag och utifrån att hela eller delar av det förorenade området planläggas.

5.2 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift

Ansvarsutredningen visar att det finns en eller flera delansvariga som ska bekosta del av åtgärden. För den andra delen finns ingen ansvarig part och det bedöms inte möjligt att få statsbidrag för denna del. Här finns alltså inga myndighetsverktyg att ta till.

Det är tillsynsmyndighetens uppgift att verkställa beslut och få till saneringar. Utifrån det perspektivet kan det anses ingå i tillsynsmyndighetens uppgift att försöka få till en dialog och finansiering även för den delen där det inte finns någon ansvarig part.

Tillsynsmyndigheten måste identifiera vilka aktörer som kan vara aktuella för en dialog om finansieringsfrågan. Ju tidigare denna dialog kommer igång desto bättre. Nuvarande begränsningar på kort och lång sikt bör belysas och diskuteras med identifierade aktörer. Det är bra att tidigt få en indikation om aktörernas intresse och finansiella möjligheter, annars kanske det inte är meningsfullt att för objekt ta fram en åtgärdsutredning. Den slutliga frågan om de är beredda att frivilligt finansiera kvarvarande del går dock först att ställa när det finns en ansvarsutredning och en åtgärdsutredning framtagen. Du måste vara tydlig med att detta är ett frivilligt åtagande så att motparten inte uppfattar något annat.

Om dialogen ger ett positivt utfall och det finns finansiering för den resterande delen borde det vara möjligt att förelägga ansvarigt bolag att utföra hela åtgärden och samtidigt bekosta den del som motsvarar deras andel. Fördelen med detta är att åtgärdsutredningen då har utförts på beställning av ansvarig part och de får således

också ta ansvar för det åtgärdsalternativ som beskrivits både när det gäller utförande och kostnader. Utförandet och kostnaderna kan regleras genom ett avtal mellan berörda parter. Tillsynsmyndigheten bör fastställa ansvariga parter ansvar med ett myndighetsbeslut.

Om dialog inte visar sig vara en möjlig väg, bör tillsynsmyndigheten överväga om det är möjligt att ställa krav på ansvariga parter för en delåtgärd som motsvarar deras andel, även om man inte får till en fullständig åtgärd eller en helhetslösning för området. Detta har dock ännu inte prövats av domstol, så det finns ingen praxis på området att ta hjälp av. Vid risk för återkontaminering av det sanerade området eller om den kvarvarande saneringskostnaden blir dyrare, bedöms detta förfaringssätt inte vara lämpligt. Finns det däremot flera delområden som är förorenade och som geografiskt är skilt från varandra kan det däremot vara ett lämpligt förfaringssätt.

5.3 Efterbehandlingsansvar i kombination med exploatering

5.3.1 Planprocessen initierar undersökningen av det förorenade området

Kommunen ansvarar för att planlägga användningen av mark och vatten. Det är kommunens ansvar att utreda om marken är lämplig för det tänkta ändamålet. Platser inom ett detaljplaneområde som är konstaterat eller misstänkt förorenade bör därför utredas i samband med planläggningen. Kommunen bör därför tidigt processen ha en kontakt med tillsynsmyndigheten och bland annat ta fram en provtagningsplan som ska samrådats med tillsynsmyndigheten. Provtagningsplanen bör bygga på kunskaper om verksamhetshistoriken på platsen och föreslagna provtagningspunkter bör motiveras utifrån verksamhetshistoriken.

Tillsynsmyndigheten kan med fördel i samband med granskning av provtagningsplanen parallellt sammanställa en tabell över vilka verksamheter som varit på platsen, när i tiden samt vilka föroreningar som kan förväntas, se tabell 1. En del av information bör då kunna hämtas från provtagningsplanen. Uppgifterna bör jämföras med de uppgifter som finns i MIFO-blanketterna. Tabellen kan sedan användas av tillsynsmyndigheten om det finns behov av fortsatt utredning eller efterbehandling av det förorenade området efter eller parallellt med att planprocessen pågår.

Tabell 1. Exempel på utformning av en tabell över företag som varit verksamma på plats

Företag (org. nr)	Bransch	År	Föroreningar
Verkstad AB (?)	Smidesverkstad	-1962	Metaller
Ny verkstad AB (556006-7122)	Metall- bearbetning	1962 -1977	Metaller
Jönssons Gjuteri (556005-7018)	Gjuteri	1970-1985	Bly, fenoler
Kemtvätt HB (925000-7122)	Kemtvätt	1990-1993	Tri

Tillsynsmyndigheten bör i samband med planprocessen se till att föroreningssituationen utreds även utanför planområdet om denna bedöms kunna påverka lämpligheten att planlägga området. Det kan t.ex. vara ytliga föroreningar i närheten av ett planerat bostadsområde där barn förväntas vistas eller om avledande av dagvattenhanteringen från ett industriområde kan befaras öka spridningen av föroreningar utanför planområdet. I detta fall riktas kraven på utökad provtagning till den som vill planlägga marken.

Tillsynsmyndigheten kan också agera parallellt med planprocessen så att föroreningssituationen utreds eller efterbehandlas i tillräcklig omfattning. Särskilt angeläget är att tillsynsmyndigheten agerar i det fall det inte kan motiveras att i planprocessen utreda hela det förorenade området. Tillsynsmyndigheten kan då gå vidare från upprättad tabell, göra en ansvarsutredning och förelägga ansvarig verksamhetsutövare att komplettera den planerade eller utförda undersökningen.

I det fall genomförandet av planen "läggs på is" med anledning av föroreningssituationen och kommunens kostnad för en avhjälpandeåtgärd kan det finnas anledning att i dialog med kommunens planhandläggare utreda de kvarstående alternativen.

Denna dialog skulle kunna göras utifrån tre steg:

1. Hur stor andel av saneringskostnaden är skäligt att utkräva från ansvariga parter?

Hur stor andel som kan utkrävas från ansvariga parter utläsas av en ansvarsutredning som antingen gjorts av en tillsynsmyndighet eller av någon annan part. Men det går också att få en uppskattning av andelens storlek genom att enbart upprätta en tabell över företag som varit verksamma på plats och under vilken tidsperiod samt vilka föroreningar de kan ha bidragit med, se tabell 1.

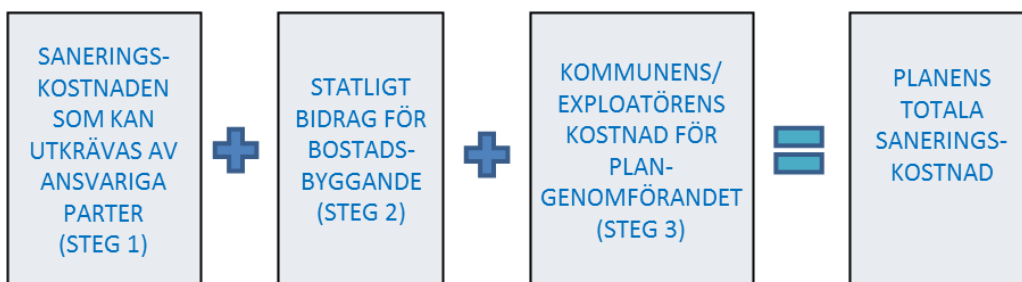
2. Finns det möjlighet att söka statsbidrag?

Sedan 2016 finns möjlighet att söka bidrag för sanering inför bostadsbyggande. Om kriterierna uppfylls för bidraget, kan bidrag erhållas för den del där det inte finns någon ansvarig part.

3. Kvarstående kostnad för sanering utifrån framtida markanvändning

Efter steg 1 och 2 finns en kvarstående minimikostnad för plangenomförandet. Om denna kostnad är acceptabel finns det förutsättningar för tillsynsmyndigheten att komma vidare i processen och få till stånd en sanering av området.

I dialogen är det viktigt att tillsynsmyndigheten är tydlig med till vilken nivå det bedöms kunna utkrävas ett ansvar av verksamhetsutövaren och vilka resurser tillsynsmyndigheten kan tillföra för att komma vidare i processen. Om resurser inte finns från tillsynsmyndighetens sida finns också möjligheten för exploitören att få ut en del av saneringskostnaden från ansvariga verksamhetsutövare genom att väcka talan vid mark- och miljödomstolen (se rättsfall Kustbostäder i Oxelösund AB). Det senare innebär troligtvis ett tidsmässigt ett snabbare tillvägagångssätt men med större osäkerheter för hur stor kostnaden till slut blir för exploitören.

Figur 9. Illustration över olika de finansieringsmöjligheter som finns för efterbehandlingskostnaden i samband med ett plangenomförande.

5.3.2 Ett undersökt område som delvis ska planläggas

Det förorenade området har undersökts av den ansvariga parten och en huvudstudie med bl.a. riskbedömning och åtgärdsutredning finns framtagen. Ansvarsutredningen visar dock att det inte är skäligt att ansvarig part ska stå för hela kostnaden för avhjälpandeåtgärden och därför har någon efterbehandling inte utförts. Delar av det förorenade området blir därefter föremål för planläggning.

Tillsynsmyndighet bör tidigt i planprocessen upplysa planhandläggaren om att området är konstaterat förorenat och det finns ett behov av att platsen ska efterbehandlas.

Det kan dock vara så att det inte anses skäligt att exploatören ska sanera hela det förorenade området och av den anledningen åtgärdas enbart den del av det förorenade området som ligger inom planområdet.

I samband med exploatörens 28 § -anmälan för avhjälpandeåtgärden inom planområdet är det viktigt att tillsynsmyndigheten även tar hänsyn till den förorening som finns utanför planområdet.

Några saker du som tillsynsmyndigheten särskilt bör tänka på:

- Har undersökningen utförts utifrån planerad markanvändning eller krävs kompletterande provtagning.
- Det sanerade området ska inte riskera att återförorenas. Om det finns uppenbar risk att marken kommer att återförorenas så borde det vara möjligt att ställa krav på exploatören att sanera även den del som är utanför planområdet.
- Det sanerade området ska mätas in med koordinater och markeras i fält med t.ex. geotextilduk så att informationen om var det sanerade området börjar eller slutar bevaras för framtiden.
- Begär in uppgifter om schaktmängd (antal ton och kubik förorenade massor som grävts upp, transporterats bort och omhändertagits), storleken på ytan som åtgärdats samt kostnad för avhjälpandeåtgärden inom planområdet. Om det visar sig att exploatörens saneringskostnad, jämfört med huvudstudiens totalkostnad, är lika med eller större än den andel där inget ansvar kan utkrävas, borde det vara möjligt för tillsynsmyndigheten att förelägga ansvarig part att sanera den resterande delen som ligger utanför planområdet. Liknande resonemang borde kunna föras när det gäller den volym förorenad jord eller sanerad yta som exploatören har åtgärdat i jämförelse med vad som har angetts i huvudstudiens

åtgärdsutredning. Dock med viss reservation att föroreningen kan vara lokaliserad på olika sätt i plan- och djupled inom respektive utanför planområdet.

Tillsynsmyndigheten kan förelägga ansvarig part efter det att saneringen inom planområdet har utförts. Det kan dock finnas samordningsvinster att utföra saneringarna parallellt och därför kan det vara lämpligt att informera ansvarig part i förväg om hur tillsynsmyndigheten tänker agera och därmed ge ansvarig part möjlighet att nyttja eventuella samordningsvinster.

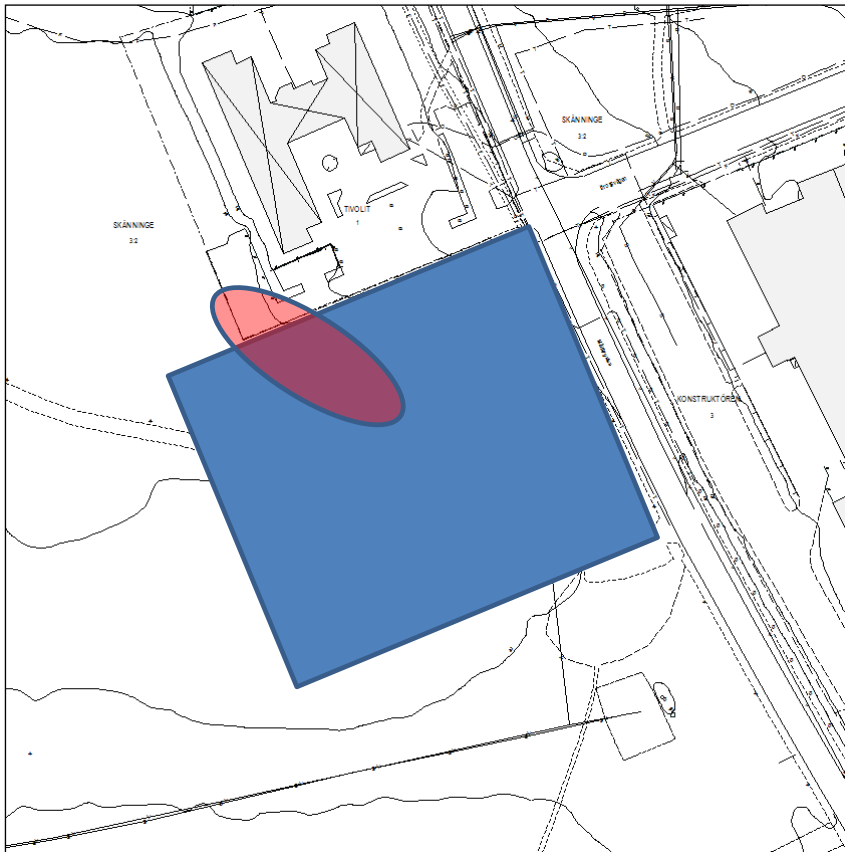
5.4 Exempel på efterbehandlingsobjekt med flera ansvariga och annan finansiering

5.4.1 Exempel på ett undersökt område som delvis sanerats av exploatör vid planläggning

I Östergötland undersöktes en fastighet av den som enligt ansvarsutredningen hade ett efterbehandlingsansvar. När huvudstudien var klar fanns det inte möjlighet att få till stånd en sanering eftersom ansvarsutredningen visade att det maximalt var skäligt att verksamhetsutövaren skulle stå för 35 % kostnaden.

Parallellt visade sig att en kommun hade planer på att göra en ny detaljplan för området för detaljhandel. Kommunen tog på sig att sanera det förorenade området (röd ring i figur nedan) som fanns inom planområdet (blå fyrkant i figur nedan).

I samband med saneringsrapporten för saneringen inom planområdet begärde tillsynsmyndigheten att kommunen skulle redogöra för både schaktmängder och saneringskostnader.

Figur 10. Karta som visar det förorenade området (röd ring) och planområdet (blå fyrkant)

Kommunen har inom planområdet grävt upp, och till en mottagningsanläggning transporterat bort 600 m³ förorenade massor. Kvarvarande volym förorenad jord utanför planområdet uppskattas till 180 m³. Totalt motsvara detta 23 % av föroreningsmängden (180 m³/780 m³), vilket är mindre än det 35 % ansvaret som det är skäligt att verksamhetsutövaren skulle stå för. Även kostnaden för saneringen inom planområdet, jämfört med verksamhetsutövarens kostnadsuppskattning för sanering av hela det förorenade området, är större än 65 % och överstiger alltså den procentuella andel där inget ansvar kan utkrävas. Det bedöms alltså finns förutsättningar i detta fall att förelägga ansvarig part att sanera den kvarvarande del av föroeningen som finns utanför planområdet.

Bild 6. Provtagning vid det förorenade området som sanerades i samband med planläggningen.

5.4.2 Exempel på objekt som efterbehandlats utan statliga medel trots att fullständigt efterbehandlingsansvar saknas

Vid en kvarn i Östergötland hade man i samband med undersökningar inför exploatering hittat en kvicksilverförorening som härstammar från betning av utsäde. En ansvarsbedömning genomfördes och man hittade ett ansvarigt bolag. Dock bedömdes fullt efterbehandlingsansvar inte finnas då verksamheten dels pågått under perioden med inget efterbehandlingsansvar (före 1960) och dels pågått under perioden med delvis efterbehandlingsansvar (1960-1969). Ansvarigt bolag genomförde kompletterande undersökningar som visade på att det fanns två områden med höga halter kvicksilver i byggnadsmaterialet. Övriga undersökta områden understeg riktvärdena för MKM, vilket motsvarade objektets markanvändning. Det genomfördes även en inomhusluftmätning avseende kvicksilver för att säkerställa inomhusmiljön för arbetande och besökande i lokalerna. Rapporten efter undersökningarna påvisade höga halter kvicksilver i trämaterial samt information om vid ändring av uppvärmning, ventilation och vistelsetid

kan kompletterande undersökningar vara nödvändiga. Miljö- och hälsoskyddsenshetens bedömde att om det förorenade byggnadsmaterialet skulle lämnas kvar bör kontrollprogram med uppföljande kontroller upprättas. Då kostnaderna för att utföra sanering av det förorenade byggnadsmaterialet troligen skulle understiga kostnaden för uppföljande kontroller så åtog sig det ansvariga bolaget att utföra saneringen även om de inte hade fullt efterbehandlingsansvar.

Bild 7. Kvicksilvret från betning av säd syns ofta tydligt då det rödfärgar byggnadsmaterialet.

6. EFTERBEHANDLINGS- ANSVAR MEN FINANSIERING SAKNAS FÖR EN ÅTGÄRD

Detta kapitel handlar om vad som händer när det finns ett verksamhetsansvar men ansvarsutredningen visar att ansvaret är begränsat till en viss procent av en åtgärd och det saknas finansiering för den andra delen. Hur bör vi då agera som tillsynsmyndighet?

6.1 Tillsynsmyndighetens roll och uppgift

Tillsynsmyndigheten bör ha som utgångspunkt att se till helhetslösningar och få till hållbara saneringar. Vi bör alltså både ha framförhållning så att problemet kan få en hållbar lösning i ett längre perspektiv och samtidigt agera ansvarsfullt och minimera riskerna så långt det är möjligt i det korta perspektivet.

Det är inte möjligt för tillsynsmyndigheten att utfärda ett föreläggande om att ansvarig part ska utföra en sanering till en viss procentsats om det inte finns någon plan för resterande del. Ett föreläggande måste utformas så att mottagaren förstår hur man ska kunna uppfylla föreläggandet. Av föreläggandet måste det framgå vad som ska göras, när och hur.

Tillsynsmyndigheten bör överväga om det är möjligt att ställa krav på ansvariga parter för en delåtgärd som motsvarar deras andel, även om man inte får till en fullständig åtgärd eller en helhetslösning för området. Detta kan anses vara ett lämpligt förfarande om det finns flera förorenade delområden och ett eller flera delområde motsvarar verksamhetsutövarens skäliga andel.

Ett teoretiskt fall skulle kunna vara en industrifastighet som består av flera förorenade delområden som en deponi, en oljehanteringsplats och ett kemikalielager.

Då borde tillsynsmyndigheten kunna förelägga ansvarig part att åtgärda den förorenade oljehanteringsplatsen under förutsättning att det motsvarar bolagets skäliga andel. Då gäller det samtidigt att säkerställa att det sanerade delområdet inte återkontamineras av kvarvarande föroreningar. Utförande och kostnader bör dokumenteras noggrant så att det finns möjlighet att i en eventuell framtid konstatera att utförd sanering motsvarar skälig andel för ansvarigt bolag. Konsekvensen blir att övriga förorenade områden lämnas utan åtgärd tills dess att det finns finansiering från något annat håll. Vid risk för återkontaminering av det sanerade området eller om den kvarvarande saneringskostnaden blir bedöms detta förfaringsätt inte vara lämpligt. Det är t.ex. inte lämpligt att låta ett bolag sanera det översta jordlagret så långt deras andel motsvarar för då blir det ju en extrakostnad för att sen i framtiden sanera den underliggande föroreningen eftersom man då först måste gräva upp den sanerade delen. underliggande.

I det korta perspektivet bör tillsynsmyndigheten överväga om det finns behov av någon typ av temporära åtgärder på kvarvarande förorenade delområden.

6.2 Temporära åtgärder

För att minimera risker vid ett förorenat område där det inte finnas förutsättningar att få till stånd en hållbar sanering bör tillsynsmyndigheten att överväga om det behövs temporära åtgärder i avvaktan på en hållbar lösning. Det finns flera möjliga temporära åtgärder att vidta, se tabell 2 (Länsstyrelsen Östergötland 2012).

En vanlig temporär åtgärd är att antingen sätta upp en skylt eller ett stängsel för att skydda omgivningen från exponering av föroreningarna eller att täcka området. Det borde vara skäligt och rimligt att kunna ställa krav på försiktighetsåtgärder i form av stängsel, skyltar och/eller täckning med stöd av 2 kap. 3 § miljöbalken. I första hand bör ansvarig verksamhetsutövare stå för nödvändiga försiktighetsåtgärder med anledning av det förorenade området. Här bör alltså verksamhetsutövaren stå för hela kostnaden och inte enbart den andel som ansvarsutredningen visar eftersom den temporära åtgärden inte är den slutliga.

Tabell 2. Exempel på temporära åtgärder

Temporära åtgärder	Förklaring av temporära åtgärden
Byggnadstekniska åtgärder	Åtgärder som förhindrar förorenad markluft att tränga in i byggnaden.
Stängsel och/eller skyltar	Skyltar som informerar om att området är förorenat. I vissa fall kan området också inhägnas.
Administrativa restriktioner	Bilda miljöriskområde eller upprätta en anteckning i fastighetsregistret.
Ta bort skyddsobjekt	Flytt av bostäder, vattentäcker, dricksvattenbrunnar, hotade arter eller skyddsvärda biotoper.
Täckning	Det förorenade området täcks med ex. jord eller asfalt och på så sätt förhindras exponering.
Kontroll och övervakning	Det förorenade området kontrolleras och övervakas

Det kan också vara möjligt att sätta upp en skylt med stöd av meddelade föreskrifter om förbud mot att vistas inom ett skade- eller riskområde, 3 kap. 11 § ordningslagen (1993:1617). Det är Länsstyrelsen som meddelar föreskrifter och då också bekostar och ordnar med skylt. En sådan föreskrift gäller även gentemot fastighetsägaren.

För vissa tillfälliga åtgärder kan myndighetsbeslut också rikta sig till fastighetsägare. Om fastighetsägaren hyr ut fastigheten till andra hyresgäster borde det vara möjligt att ställa myndighetskrav med stöd av 2 kap. 3 § miljöbalken på fastighetsägaren för att vidta byggnadstekniska åtgärder eftersom fastighetsägaren då är verksamhetsutövare.

6.3 Exempel på temporär åtgärd

I Östergötland finns flera objekt där temporära åtgärder vidtagits i avvaktan på en långsiktigt hållbar saneringsåtgärd. Det vanligast har varit att sätta upp en skylt.

Vid ett objekt i Östergötland, där det tidigare bedrivits impregneringsverksamhet, fanns ingen ansvarig part kvar som enligt miljöbalken skulle bekosta en åtgärd.

Arsenikförorening förekom i de ytliga jordlagrena och det fanns därmed uppenbar risk att människor som besökte platsen skulle kunna exponeras för föroreningen, t.ex. om man fick in jord i munnen.

Tillsynsmyndigheten och fastighetsägaren kom överens om att det vore lämpligt att informera besökande om föroreningsrisken genom att sätta upp en skylt vid det förorenade området.

Skylten bekostades av fastighetsägaren och utformades i samråd med tillsynsmyndigheten.

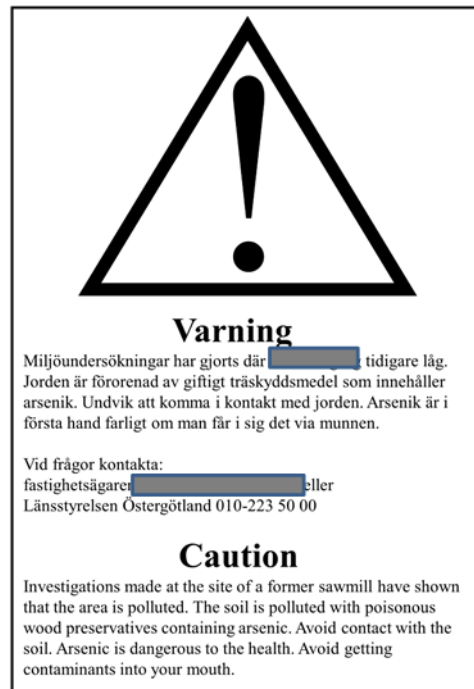

Bild 8. Exempel på en temporär åtgärd i form av en skylt vid ett förorenat område

Bild 9. Exempel på en temporär åtgärd i form av en skylt vid ett förorenat område.

7. REFERENSER

Publikationer:

Länsstyrelsen Östergötland 2012. Alternativa angreppssätt för förorenade områden. Juli 2012.

Naturvårdsverket 2012. Efterbehandlingsansvar – en vägledning om miljöbalkens regler och rättslig praxis. Rapport 6501

Naturvårdsverket 2016 a. Nationell plan för fördelning av statligt bidrag för efterbehandling av förorenade områden. Rapport 6720

Naturvårdsverket 2016 b. Statligt stöd för avhjälpande av föroreningsskador inför bostadsbyggande – en vägledning och förutsättningar och tillämpning. 2016-11-28.

Naturvårdsverket 2017. Efterbehandling av förorenade områden – kvalitetsmanual för användning och hantering av bidrag till efterbehandling och sanering. Manual efterbehandling, utgåva 10, 2017.

Webbsidor:

www.insureproject.se INSURE [2017-02-02]

www.ebhportalen.se Schematisk bild av arbetsprocess för efterbehandlingsobjekt med ett delvis (jämkat) efterbehandlingsansvar. Version 2 (2016-07-08) [2017-02-02]

Rättsfall:

Klosters fabriker, Miljööverdomstolens avgöranden i mål nummer M5338-04

Kustbostäder i Oxelösund AB, Högsta domstolens avgörande i mål nummer T2052-10

PCB-deponin, Mark- och miljödomstolens avgörande i mål nummer M102-13

Denna broschyr ingår som en del
i projektet INSURE – Innovative
Sustainable Remediation.

INSURE har som mål att fler
förorenade markområden ska
efterbehandlas, helst med hållbara
metoder.